

ΦΟΒΕΡΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΙ ΤΟΥ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

Μία ιστορική σελίδα, που φαίνεται σαν μυθιστόρημα. Οι Όθωμανοί, που έτρωγαν ανθρώπινα κρέατα. Τι διηγείται ένας αιώ-
τόπτης. Ένα φρικτό θέαμα στη «Βρύση του Άη-Σπυριδών». Ο αιχμάλωτος Έλληνας και η τρομερή τύχη του. Τι διάταξε ο
γιατρός Αύγερινός. Τα μυαλά του πεθαμένου. Φεβερά και άπιστευτα πράγματα κ.τ.λ. κ.τ.λ.

Ε ποιά κατάστημα μπορεί να σπρώξει τον άνθρωπο ή πείνα, μάζ το λέει ο μέγας Δάντης στο φεβρολό γένοιτο όσημα της «Κολάσεως» του, ότοι ο άρχοντας Οθολόγινος τρώει κομμάτια από το πτώμα του πεθαμένου παιδιού του!

Επίσης και ο Ίούλιος Βέρν, σ' ένα από τα τραγικότερα μυθιστορήματά του, στον «Αν-σελιφ», βάζει τους ναυαγούς ήρωάς του να τρώνε ανθρώπινες σάρκες.

Λοιπόν, άν δια αυτά είνε μυθιστορηματικές σελίδες, ίπαρχει όμως στην ιστορία της Έλληνικής Επαναστάσεως το φεβρολό γένοιτο ανθρώπων, οι όποιοι κατεβρόχθησαν σάρκες από πτώματα όμοιων τον! Το ξήστορηό ο Φώτιος Χρισσανόπουλος ή Φωτάκος στα όνοματά «Απομνημονεύματά του.

Μετά την περίφημη μάχη των Δερβενακίων, ο νικητής του Δράμα-λη Θεοδό. Κολοκοτρώνης έστειλε γράμμα στους Πασάδες και στην Τουρκική φρουρά του Ναυπλίου και τους έλεγε ότι είνε καιρός να παραδοθούν «έν όσω είνε σέ καλή κατάσταση και έχουν να φάνε, διαφορετικά και βράσανα πολλά θά τους τύχουν και θά τους περάσει έν στόματι μαχαίρας!» Ο Τούρκος άρμόβητης κ' έπικρολούθησε μακριά πο-λιωρία. Τέλος, όταν ο Στάκος Σταϊκούπουλος έκυριεύσε το Παλιμύδι, τότε και οι Τούρκοι του Ναυπλίου άναγκάστηκαν να συνθηκολογήσουν και να παραδώσουν τα κλειδιά της πόλεως στον Κολοκοτρώνη. Μετά την έπαυση ή της συνθήκης, οι πολιορκητά Έλληνες όπλαρχηγοί έσυμφώνησαν να στείλη καθένας τους μέσα στο Ναύτιλιο πενήντα στρατιώτες, κ' έβαλαν φρουρά στην είσοδο της πόλεως, στην ιστορική «Πύλη της Σηράς». Άλλ' άς άφήσουμε τον ίδιο το Φωτάκο να διηγηθή το φρι-κό θέαμα μέ το άπόλό ύφρος του :

«... Άμα εβήκαμε εις την πόλιν, γράφει, ήφαμε τους Τούρκους, οι όποιοι, ως προς την κατάστασιν της ύγείας των, έδει-αυρόντο εις τρεις τάξεις. Ήσαν δηλαδή οι μέν γεροί και δυνατόι, οι δε άρρωστοί και ά-δύνατοι, οι δε άναίσθητοι. Όντοι οι τελευταίοι όύτροντο κατά γής, κ' έκαθαν στα κτώγια των σπιτιών, στα φρονικά των έρεισμάτων και εις τας άλλας άκαθαρσίας της πόλεως, για να βρισκουν σκολήρια μεγάλα, τα όποια έτρωγαν!... Είχαν δε φθάσει εις τόσην άναίσθησίαν, ώστε όταν τους έ-πλαμάζαμε, έγύριζαν τα μάτια των και μάζ έβλεπαν γλαρά-γλαρά και παραπονεμένα, έχασμουγιώτα και έφαινοντο ότι μάζ έζή-τουν βοήθειαν, αλλά δεν ήμπορούσαν να μάζ όμιλήσουν. Έπειτα πάλιν έχαμήλωναν τα μάτια των και εξακολούθουν να σκαπάνουν, εύρισκαν τούς σκόλληκας, τούς άρπαζαν και με μεγάλης ταχύτητα και επιθυμίας τούς έχαφταν, και δεν έφρόν-τιζαν διά τίποτε άλλο, παρά μόνον διά την συντήρησιν της ζωής των.

«Δί άλλαι τάξεις ήσαν όλιγον δυνατότεροι. Αυτοί έμπονούσαν (δηλ. περπατούσαν με τα τέσσερα) και έγνοούσαν κάπως καλύτερα από τους πρώτους. Άλλά και αυτοί από την πείναν έτρωγαν τους νεκρούς, έτράβαν τα ψαχιά κρέατα μέ τα δόντια των με πολλήν όρεξιν, και με πολλήν επιμέλειαν εκαταγίνοντο να χορτάσουν. Όταν τους έφώναζαμε, άκούγαν, έγύριζαν, μάζ έβλεπαν και έπειτα πάλιν εξακολούθουν να τρώγουν των νεκρών Τούρκων τα κρέατα. Την νύκτα έμαζόνοντο δύο ή τρεις μάζ και εκουμούντο εις μέγας στεγνά. Τι άλλο γίνοντο την νύκτα δεν γνωρίζουμε.»

Η άπό τας τών Τούρκων, λέγει ο ιστορικός, ήταν ύγιης. Άλλά και άπ' αυτούς οι περισσότεροί έτρωγαν ανθρώπινα κρέατα. Το-το έμανερωθή με τον έξης τόπο: «Όταν έτελειώσε ή συνθήκη, οι Τούρκοι ήσαν ύποχρεωμένοι να παραδώσουν τα όπλα τους και όλα τα πολιτικά πράγματά τους, καθώς και τα λοιπά κινητά, εκτός από δύο

Τούρκων, κριμά όμως, γιατί οι όπλαρχηγοί απαγόρευαν το «ελαφ-ροεμόριος αυτό.

Οι Έλληνες στρατιώται της κατοχής του Ναυπλίου είχαν χορηγηθή σέ τρία μέρη, και κάθε μέρος είχε ως όδηγούς και 2 ή 3 Τούρκους, για να πηγαινόν στα Τούρκικα σπίτια και να μαζέψουν από τα όπλα τους και άλλα πράγματά τους, τα όποια, κατά τη συνθήκη, έπρεπε να τα μεταφέρουν στα Τζαμά και να τ' άποθηκείουν εκεί. Άρχηγός όλης αυτής της έγχασιάς είχε διορισθή ο Φωτάκος, ο όποιος έχώρισε την πόλιν σέ τρία τμήματα, και σέ κάθε τμήμα διώρισε μιά έπιτροπή ανάλογης λαφύρων.

Σώζεται άκόμη στο Ναύτιλο ή «Βρύση του Άη Σπυριδώνια» — άτέφαντι στην όποια άκριβός έπεσε νεκρός ο Καποδίστριας. Στη βρύση αυτή έμαζέοντο ή τρεις έπιτροπές και, μετά προηγουμένη συνεν-όηση μεταξύ τους, κάθε μιά έπήγαινε στο τμήμα της.

«Κοντά εις την Βρύσιν — γράφει ο Φωτάκος — από την ά-γην της πρώτης ήμέρας είδαμε ένα νεκρόν σκεπασμένον με πά-λωμα, ο όποιος, ως όλοι έπαρητήσαμε, και αυτός ακόμη ο ία-τρος Άγ. Αύγερινός. Τότε είπαμε μεταξύ μας ότι οι Τούρκοι θά φροντίσουν να τον θάψουν. Η πόλις όμως όλοκλη-ρη ήτο άκάθαρτος και παντού ήσαν νεκρά πτώματα ανθρώπων τα-πισμένα και άταφα, τα όποια, ως άνωτέρω είπαμε, οι ζωντανοί Τούρκοι έτρωγαν, διότι εις την πόλιν δεν ύ-πήρχε άλλο ζώον, ούτε γάτα, ούτε πετεινά, διότι τα είχαν φάγει προητέρα.»

«Την άκόλουθη ήμέρα, εις το ίδιον μέ-ρος είδαμε πάλιν το πάλωμα εις την θείαν του, αλλά το μισό του νεκρού, από την μέσην του άπάνω, έλειπε. Γύρω του πτώματος ύ-πήρχαν μικρά κρέατα πετάματα, όμοια με εκείνα, τα όποια φαινόταν εις τα κρεοπα-λεία, όπου λανίζοντο τα κρέατα... Την τρί-την ήμέραν ο νεκρός έχάθη όλος όδιόν του και τότε ένοήσαμεν ότι οι ζωντανοί τρώγανε τους άποθαμμένους!»

Οι Έλληνες όμως της κατοχής του Ναυ-πλίου έγνώριζαν και από προητερα την ά-νθρωποφαγία των Όθωμανών, γιατί οι πολιο-ρκημένοι Τούρκοι είχαν αιχμαλωτίσει έναν Έλ-ληνα τον όποιον έπειτα έσφαξαν κριμά στα λεγόμενα «Χιλάσματα του Σάλα» και τον έ-φαγαν. Τη φρικαστική αυτή πράξι τους την έβλεπαν οι κρατούμενοι μέσα στο Ναύτιλο ως όμηροί Έλληνες, δηλ. ο Έπίσκοπος Βυρεσθέ-νης, ο Β. Χριστανόπουλος, ο Γ. Λάσκαρης, ο Ν. Γιαννακόπουλος και μερικοί άλλοι.

«Έταμα τότε μεταξύ μας — συνεχίζει ο Φωτάκος — ότι πρέπει να φυλαττώμεθα και να έχουμε τον νουν μας μήπως οι Τούρ-κοι εύθουν μοναχόν κανένα από τη συντρο-φία μας και τον φάγουν, και όποιος από τους συντροφούς μας ιδή τίποτε άμέσως να πιστολήσει διά να τρέξουν εις βοήθειαν του

οι λοιποί. Το γεγονός τούτο έγνωστοποιήσαμε εις τους δύο Πα-σάδες των φρουριών διά να είπουν εις τους Τούρκους να παύσουν τρώγοντες ανθρώπινα κρέατα, διότι δεν θά τους δώσωμεν πλέον τροφήν... Την αυτην όμως ήμέραν έφανερώθη το πράγμα καλύτερα. Εις τα σωζόμενα Τουρκικά σπίτια, εις τα όποια εκατοικού-σε έπειτα το Έκτελεστικόν του Κουντουριώτου, έμενε τότε ένας Μπουλούκμπασης με 150 στρατιώτας Τουρκαλιανούς και άλλους Άνατολίτας. Όλοι αυτοί είχαν συνειθίει να τρώγουν άδικαίριτας όλους τους νεκρούς των άποθηκόντων και άλλων άκόμη, τους όποιους κριμά έπιτηγές έσφαζαν! Έπειδή δε αυτοί ήσαν ξένοι και δεν είχαν οικειογένειας, άλλ' ήσαν μισωτοί και εύθρόβηκαν πο-λιωρημένοι, είχαν κάμει ένοχη συμφωνία μεταξύ των, να ύπε-ρασπίζωνται ο ένας τον άλλο. Κάτω δε και κολλητά εις το σπίτι αυτό ύπήρχαν τα έρειπια του ναού του Άγιου Νικήτα. Μέσα εις τα έρειπια αυτά έγώ είχα, άνάμεσα εις τις πέτρες κερνώνα, εις τήν όποιον έκρυπτα δε, τι πολύτιμον πράγμα μού άρεσε... Είχα λοι-πόν πολλά κρημμένα, αλλά το καλύτερον όλων ήταν ένα μαχαιρίον (σουγανί) άδαμαντοκόλλητον, το όποιον είχα πάρει από το σπίτι του Άγιά Πασα, όταν έ-πήγα να ίδω άν ήτο καλόν διά κατάλυμα.»

Παρακάτω ο Φωτάκος διηγείται πως έ-χασε όλα αυτά τα πολύτιμα λάφυρά του και το φεβρολό θέαμα που παρουσιάστηκε στα μά-τια του.

«Κατά το δειλνόν της ήμέρας — γράφει — έπήγα να ιδω τον κρημώνα μου, και ά-φωό έπλησίασα εκεί εύρίσκω τους Τούρκους,

ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΜΑΣ
ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙ
Στης αγάπης μου τον κύρρο
το τραγούδι που θα πω
θάχη χαρωπά τα λόγια,
θάχη θλιβερό σκοπό.
Κι' αν ξυπνήση και τ' ακούση,
θά γελιάση και θα πη:
—Σε χαρούμενα τραγούδια
πάνε θλιβεροί σκοποί;
—Οχι, αγάπη μου, με βλέπεις
τώρα άλλάξαν οι καιροί.
Πές μου, στη γλυκειά όμορφιά σου
πάει καρδιά φαρμακερή;
I. ΠΟΛΕΜΗΣ

οί όποιοί έθελπαν ένα νεκρόν. "Εφ' ουγα άμείσως άπ' εκεί, έως ότου να έλθουν και οί σύντροφοί μου, διότι ήτο ή ώρα, κατά την όποιαν έπρεπε να σχολάσωμεν, να κλείσωμεν και σφραγίσωμεν τό Τζαμί, τό όποιον τώρα εινε Δημοτικόν Σχολείον, και πλησίον κείται ό τάφος του Δημητρίου Ύψηλάντου... "Αφοϋ έπέρασε όλίγος καιρός και ένόμισα ότι οί ήπαύοντες τόν νεκρόν ανχώρησαν, έπήγα πάλιν εκεί και είδα άλλους Τούρκους, οί όποιοί είχαν ξεθαίνει τόν νεκρόν, είχαν σχισί την κεφαλήν του και έτρωγαν τά μαλλά!!!"

"Άλλος Τούρκος έκρατούσε εις τάς χείρας του τό σηκότι και όλοι μάς έντομαζόντο να κομματιάσουν τό πτώμα..."

"Καθώς είδα τό φοβερόν αυτό θέαμα, έχασα τόν νοΐν μου, και άμείσως έτρεξα στό Τζαμί, όπου είχαμε τάς τροφάς και είχαμε και γούμι, και ήπια έξ αυτού μιά ποτιλίττα διά να συνέλθω από την άδηαν και την ταραχήν της ψυχής μου, διότι δεν έννοιωθα άν ήμουν άνθρωπος!... Μετά ταύτα ήλθαν εκεί και οί σύντροφοί μου..."

"Ο Φοτάζος διηγήθηκε τότε άμείσως τό φοβερόν γεγονός στόν πρόεδρο τόν έπιτροπόν και στρατιωτικό άρχιστο Άγαμέμνονα Αγγερινόν, ό όποιος εκάλισε τους άκολούθοντας Τούρκους και τους τά έκανε γουστά. "Άμείσως, κατά διαταγή του Αγγερινού, τρεις τελάληδες ένηύξαν σέ όλο τό Ναύπλιο ότι στό έξής πάλει ή προσδιορισμένη τροφή γιά τους Τούρκους, ότι ή συνήθει διαλείπει και ότι οί Έλληνες θά τοιμαζίσουν όλους τους Τούρκους «γιατί τρώνε ανθρώπινα κρέατα!...»"

"Άμείσως οί Τούρκοι μαζέτηκαν περίτρομοι στην Πλατεία του Πλάτανου (σώζεται άκόμη ό ιστορικός αυτός πλάτανος) και συνεσπείπτοντο τί να κάνουν. "Άλλοι έφώναζαν, άλλοι έβλαψαν, άλλοι ήναίοντο παρακαλώσαν τόν Έλληνα να τους γλιτώσει από τό θάνατο. Μόλις είδαν τόν Αγγερινόν, τό Φοτάζο και τόν Έπίσκοπο Βρεσθένης να προβαίνον στην Πλατεία, έπεσαν όλοι στό γόνατα και με θορυβώδεις θρήνησ Ζητούσαν έλεος. Και μόνο σέ μιά άκοη, προς τόν Ένετικό Στρατώνα, μερικοί Άλβανοί εκάτταξαν όσθοι και άγρωστοί."

Στό άκόλουθο φύλλο θά διηγηθούμε τί φοβερή συνέχεια της ιστορίας αυτής.

**ΠΟ-ΠΟΥΡΙ
ΓΙΑ ΝΑ ΚΑΝΕΤΕ ΚΕΦΙ**

- Μία συνταγή καλλονής.

Κοντά στις τόσες συνταγές της γυναικείας καλλονής που μάς κατακλύζουν σήμερα από παντού, άποστέ και μιά νέα, ή άλλων... παλιά, αφού δημοσιεύθηκε σέ μιά Έλληνική έπαρχιακή ένημερίδα του περασμένου αιώδους, συντεταγμένη μάλιστα σέ στίχους από μονοστιχηρή θεράποντα του Άσκληπιού. Όρίστε λοιπόν ή συνταγή :

Δάβε αιδούς παρθενικής,
ώ κόρη, κόκκους δύο,
πρόσθεσε δε τέσσαρας σιγής
και τρέψον έν ιδίω.
Φιλοπονίας πρόσθεσον
κατόπιν λίτραν μίαν,
σεμνοπρελείας δε δραχμήν
και άρετής ούγγριαν.
Τό κρέμα τούτο έγγυσον
κατόπιν έν φιάλη,
χρω δ' έξωθεν και έσωθεν
και θά φανής παγκάλη!...

- Άκούσατε και φρίξατε!

Άπό τό λόγο κάποιον ιεροζήλοντος σέ μιά επαρχιακή πόλι :
—Και νομίζετε, άγαπητοί άδελφοί, ότι ό Θεός δεν βλέπει τά άμαρτήματά σας εκ του ήνους του θρόνου του ; Τις Κυριακές, που έσεις κάθεστε στό κατηλιό και πίνετε κ' ή γυναικείας σας καλωζογούν ή μιά την άλλη στό όρμό, ό Θεός δογίζεται τόσο πολύ, που από τό θυμό του μαρτζει και γίνεται... σαν τό διάβολο!...

- Ένα ανέκδοτο του Διογένους.

Σέ κάποιο ταξείδι του, ό Κινώδης φιλόσοφος Διογένης πέρασε κ' από μιά πόλι της Καρίας όνόματι Μύνδο. Έπειδή δε παρετήρησε ότι ή πόλις της πόλεως ήσαν πελώριες και ή πόλις πολύ μικρή, ανεφώνησε :
"Άνδρες Μύνδοι, κλείστε τις πόλις γιά να μη σάς φτύη ή πόλις!..."

ΚΡΗΤΙΚΕΣ ΜΑΝΤΙΝΑΔΕΣ

Μήπως θαρρείς και τό φιλι φρά 'να να χορτάσης ;
Όσο περισσότερο φίλας, τόσο και θά λιμώσης.
Δεν τόχω γοι γιά τό φιλι, σκοπιζώ το και βγαίνει,
μή τόχω που σέ γλίκανα και ποιός σέ ξεγλιγκάνει.

Ό ήλιος έσκοτεινάσε άπό τό δάκρμά μου
σκληρό δεν τά θαρτέθηκες τ'
άναστεν ά γ'
(ματά μου;

ΞΕΝΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΑΪ'ΙΝΕ

— 1 —

"Ηθέλα όλοι οί πόνοι μου σέ μιά να λιώναν λέξι και να τί δώσω στό φαιδρό τ' όλόγαρο τ' άγέρι, με τά μαλλά σου τά ξανθά σαν θάρρη γιά να παίξη την πονεμένη λέξι μου τριγύρω σου να φέρη.

Κι' όπον βροθής κ' όπον σταθής, κόν νύχτα κόν ήμέρα, ν' άκούς τη λέξι, άγάπη μου, στό φέσημα του άγέρα.
Κ' εκεί που άποκομίζεσαι και κλείς τά βλέφαρά σου να σ' άκλουθά ή λέξι μου και μέσ' στα όνειράτά σου.

— 2 —

Στά έσπερινά βραδόφωτα φέγγον άζούα οί βράχοι κ' έμεις καθόμασταν οί δυο στην άμμοδιά μονάχοι.

Οί γλάροι έράζανε ψηλά και τά νερά βογγούσαν και στά γλικά τά μάτια σου τά δάκρυα πλημμυρούσαν.

Κ' έστάζανε στά χέρια σου τά όλόλεικά σου κόνια κ' έγω ό φτωχός έμάζινα τά δάκρμά σου έκείνα.

"Άχ, μιά από κείνη τη στιγμή μαρμάρει ή ψυχή μου, τά μάτια μου θολώνοντε και λιώνει τό κορμί μου.

Δέν είν' άρρώστεια που μπορεί βοτάνι να μέ σώσει.
"Ηνα τά δάκρυα σου, Ξανθή, και μ' έχον φαρμακόσει.

— 3 —

"Ηταν μεσάνυχτα θαθεία, βοήθ και κόνια ή πιά π από έπήγα με παράτνον στην έρημία, στό δάση.
"Όλα τά δέντρα εξύπνησαν στό βήματά μου πάλι και με λιπήθηκαν κ' αυτά κουνόντας τό κεφάλι.

— 4 —

Σ' ένα μικρό εκάθωμαστε σπιτάια και βλέπαμε στό πέλαγο καλά.
Κατά τό βράδι φάνηκε ή πάχη που άπόκονταν στις ζέρες χαμηλά.

Πάνω στό γάρο άνάψανε τά φώτα γιά να θαρούν οί ναύτες στη στεριά και σ' άνοχτά ένα μικρό καικάκι φανόνταν πως ταξείδιε μακριά.

Μιλούσαμε γιά τρικιμίες, γιά ζέρες, γιά ναύτες, και πως ζόν μεσ' στα νερά, άνάμεσα σέ όρμωο και πύμα, άνάμεσα σέ φόβο και χαρά.

Μιλούσαμε γιά μακρινά άστρογάλια,

γιά τό Βορρά, γιά την Άνατολή, γιά τους λαούς ποινα τους ζέρονς τόποσ, γιά τις συνήθειες ποιχον οί πολλοί.

Γιά τους άνθους και τά γιγάντια δέντρα όπον στό Γάγγη άνθισανε πρώτο, γιά τους καλούς και σιωπηλούς άνθρώπους που προσκονόντε τ' άνθος του λωτού.

Στη Λαπωνία πως εινε βρώμα άνθρώποι, πλατόστομοι, μικρόσομοι, κοντοί, πως κάθονταν τριγύρω στη φωτιά τους και τηγάζονταν φάρια στό κοντι.

Με προσοχή άκούανε τά χορτίσια, στα έσπερινά κενένας δεν μιλεί.
Τό καικάκι παιά δεν έφανόνταν, ήτανε νύχτα, σκοτεινά πολύ.

Μετάφρ. ΠΑΥΛΟΥ ΓΝΕΥΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Στόν άμαρτωλόν τη χώρα τό μαγάριλο χιονίζει
— Όσοι μοιάζουν δεν σημεθεριάζον.

— Τό βουβάκι κ' άν ξεπέσει, πάλι άξίζει ένα βούδι.

— Πολλοί παραδοκιμηδες βουιάζον τό καράκι.

— Θέλεις τό τρανό χονιάκι ; Πάρε και μεγάλο φτυάρι.

— Τοι γνυό σου τάξε ψέμματα και τοι γαιτρού σου άλήθεια.

— Βοήκανε ζουφλό πατά κ' όλη μέρα ψέλονιμε.

— Ό Έβραϊός σαν φτωχιάνη, τά παλιά τετάρια πιάνει.

— Δεν πιστεύει ό χορτάσιμενός τό κακό του νησιουό.
— Λόγο και πέτρα άν έφριξες, δεν θά τά ξανατάσις.